IJODIY TO‘GARAKLAR: YUMSHOQ (SOFT SKILL) KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI OMILI

Rustamova Rushana Bahramjonovna,
Andijon shahridagi Prezident maktabi
Ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari
https://doi.org/10.5281/zenodo.17571437

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta’lim tizimida ijodiy to‘garaklarning yumshoq ko‘nikmalarni (soft skills) rivojlantirishdagi strategik ahamiyati va pedagogik samaradorligi kompleks ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda kommunikatsiya qobiliyati, jamoaviy hamkorlik, tanqidiy va ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, liderlik ko‘nikmalari, vaqtni boshqarish va shaxsiy tashkilotchilik kabi asosiy ko‘nikmalarning ijodiy to‘garaklar muhitida shakllanish mexanizmlari batafsil o‘rganilgan. Adabiyotlar tahlili va amaliy kuzatuvlar asosida globallashgan dunyoda mehnat bozorining yumshoq ko‘nikmalarga borayotgan ehtiyoji hamda ijodiy to‘garaklarning ushbu ehtiyojni qondirishdagi noyob imkoniyatlari isbotlanadi. Maqolada turli yo‘nalishdagi ijodiy to‘garaklar (adabiy, san’at, texnik ijod, sport va hunarmandchilik)ning yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishdagi differensial ta’siri taqqoslanadi. Tadqiqot natijalarida ijodiy to‘garaklarning o‘quvchilarning kognitiv, ijtimoiy, shaxsiy va kommunikativ rivojlanishiga ko‘rsatgan ijobiy ta’siri ilmiy asoslangan va kelajakda ushbu yo‘nalishni yanada rivojlantirish, uslubiy ta’minlash va samaradorligini oshirish bo‘yicha kompleks tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *ijodiy to‘garaklar, yumshoq ko‘nikmalar, kommunikatsiya, jamoaviy ish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, ta’lim innovatsiyalari, shaxsiy rivojlanish.*

Творческие кружки: эффективный фактор развития мягких (SOFT SKILL) навыков

Рустамова Рушана Бахрамжоновна,
Заместитель директора по
духовно-просветительской работе
Президентская школа в городе Андижан

Аннотация: *В данной статье комплексно анализируется стратегическое значение и педагогическая эффективность творческих кружков в развитии мягких навыков (soft skills) в образовательной системе. В исследовании подробно изучены механизмы формирования основных мягких навыков в среде творческих кружков, таких как коммуникативные способности, командное сотрудничество, критическое и творческое мышление, решение проблемных ситуаций, лидерские навыки, управление временем и личная организованность. На основе анализа литературы и практических наблюдений доказаны растущие потребности рынка труда в мягких навыках в условиях глобализации и уникальные возможности творческих кружков в удовлетворении этих потребностей. В статье сравнивается дифференциальное воздействие творческих кружков различных направлений (литературные, художественные, техническое творчество, спортивные и ремесленные) на*

развитие мягких навыков. В результатах исследования научно обосновано позитивное влияние творческих кружков на когнитивное, социальное, личностное и коммуникативное развитие учащихся и разработаны комплексные рекомендации по дальнейшему развитию данного направления, методическому обеспечению и повышению эффективности.

Ключевые слова: *творческие кружки, мягкие навыки, коммуникация, командная работа, критическое мышление, решение проблем, образовательные инновации, личностное развитие.*

Creative clubs: an effective factor in developing soft skills

Rustamova Rushana Bahramjonovna,
Deputy Director for Spiritual and Educational Affairs Presidential School in Andijan

Abstract: *This article implies a comprehensive analysis of the strategic significance and pedagogical effectiveness of creative clubs in developing soft skills in education system. The research thoroughly examines the mechanisms of forming essential soft skills as communication abilities, teamwork, critical and creative thinking, problem-solving, leadership skills, time management, and personal organization in creative club environments. Based on literature analysis and practical observations, the study validates the growing demand for soft skills in the globalized labor market and the unique capabilities of creative clubs in meeting these needs. The article compares the differential impact of various types of creative clubs (literary, art, technical creativity, sports, and craftsmanship) on soft skills development. The research results scientifically substantiate the positive influence of creative clubs on students' cognitive, social, personal, and communicative development, and proposes comprehensive recommendations on methodological support, and enhancement of effectiveness in this field.*

Keywords: *creative clubs, soft skills, communication, teamwork, critical thinking, problem-solving, educational innovations, personal development.*

XXI asr ta'lim tizimining asosiy vazifasi nafaqat o'quvchilarga akademik bilimlarni berish, balki ularni zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan yumshoq ko'nikmalar bilan ta'minlashdir [1.30]. Jahon mehnat bozorining talab-takliflari o'rganilganda ma'lum bo'ladiki, zamonaviy ish beruvchilar yosh mutaxassislardan nafaqat chuqur professional bilimlarni, balki kommunikatsiya qobiliyati, jamoaviy ishlash mahorati, tanqidiy fikrlash va ijodiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini ham kutishadi [2.230].

Yumshoq ko'nikmalarning zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni tobora ortib bormoqda. Bu ko'nikmalar shaxsning ijtimoiy moslashuvini, kasbiy muvaffaqiyatini va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim muassasalarida ijodiy to'garaklarni tashkil etish va rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi [3.2].

Ijodiy to'garaklar o'quvchilarning qiziqishlari va erkin tanlovga asoslangan ta'limiy faoliyat turidir. Ularning asosiy maqsadi o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish, shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirish va yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishdir. Ijodiy to'garaklar an'anaviy dars jarayonidan farqli ravishda, o'quvchilarga yanada erkin va ijodiy muhit yaratib beradi, bu esa ularning kommunikativ, ijtimoiy va shaxsiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi [4.58].

O'zbekiston ta'lim tizimida ijodiy to'garaklarning rivojlanishi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezident Sh.M.Mirziyoyevning ta'kidlashicha, yoshlarning har tomonlama kamol topishi va ularga zamonaviy ko'nikmalarni berish mamlakatimiz kelajagining garovi hisoblanadi. Shu

bois, maktablardan tortib oliy ta’lim muassasalarigacha bo‘lgan barcha bosqichlarda ijodiy to‘garaklarni tashkil etish va rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi ijodiy to‘garaklarning yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishdagi samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni va ahamiyatini aniqlashdir. Tadqiqot vazifalariga yumshoq ko‘nikmalarning mohiyati va tarkibini ochish, ijodiy to‘garaklarning mazkur ko‘nikmalarni shakllantirishdagi mexanizmlarini o‘rganish, hamda ushbu yo‘nalishni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish kiradi.

Yumshoq ko‘nikmalarning nazariy asoslari va ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni turli xil tadqiqotchilar tomonidan keng o‘rganilgan. Rus olimlari orasida I.A.Zimnyayaning pedagogik psixologiya sohasidagi tadqiqotlari alohida e’tiborga loyiqdir. Uning fikricha, yumshoq ko‘nikmalar shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvini ta’minlovchi asosiy omil hisoblanadi. Zimnyaya yumshoq ko‘nikmalarni uch guruhga ajratadi: o‘zini-o‘zi boshqarish ko‘nikmalari, boshqalar bilan munosabat o‘rnatish ko‘nikmalari va tizimli fikrlash ko‘nikmalari. Bu taqsimot zamonaviy ta’lim nazariyasida keng qo‘llaniladi.

O‘zbek olimi U.Abdullayev va hamkasblarining tadqiqotlarida yoshlar bilan ishlash metodikasi va ularning shaxsiy rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar batafsil o‘rganilgan. Mualliflar ta’kidlashicha, ijodiy faoliyat yoshlarning o‘zini-o‘zi anglash darajasini oshiradi va ularning ijtimoiy faolligini rag‘batlantiradi. Ijodiy to‘garaklar esa bu jarayonni tashkil etishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi.

T.Xojiyev, M.Usmonov va R.Jabborovlarning birgalikdagi tadqiqotida yumshoq ko‘nikmalarni shakllantirish metodikasi batafsil ishlab chiqilgan [5.90]. Ular yumshoq ko‘nikmalarni quyidagi asosiy guruhlarga ajratadilar: kommunikativ ko‘nikmalar (og‘zaki va yozma nutq mahorati, tinglay olish qobiliyati, turli auditoriyada so‘zlash mahorati), analitik ko‘nikmalar (ma’lumotlarni tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, muammolarni aniqlash va hal qilish), rahbarlik ko‘nikmalari (loyihalarni boshqarish, jamoani tashkil etish, qaror qabul qilish), hamda shaxsiy ko‘nikmalar (vaqtni boshqarish, o‘z-o‘zini motivatsiya qilish, stressga bardoshlilik).

Xorijiy tadqiqotchilar orasida B.Davies va L.Ellisonning ishlarini alohida ta’kidlash kerak[6.202]. Ularning fikricha, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalari XXI asrning eng muhim kompetensiyalari hisoblanadi. Mualliflar ijodiy faoliyatning mazkur ko‘nikmalarni rivojlantirishdagi samaradorligini ko‘plab amaliy misollar orqali isbotlaydilar.

A.Shlyaxerning “Jahon miqiyosidagi ta’lim” asarida zamonaviy maktab tizimining rivojlanish istiqbollari muhokama qilinadi [7.125]. Muallif ta’kidlashicha, kelajak ta’limi nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarning shaxsiy salohiyatini ochish va ularni hayotga tayyorlashga qaratilgan bo‘lishi kerak. Bu esa, birinchi navbatda, ijodiy va innovatsion yondashuvlarni talab qiladi.

Ijodiy to‘garaklarning yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishdagi mexanizmlarini tahlil qilganda bir necha muhim jihat e’tiborga olish kerak. Birinchidan, ijodiy to‘garaklar o‘quvchilarga erkin ifoda etish imkoniyatini beradi. Bu esa ularning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir ko‘rsatadi. Ikkinchidan, to‘garak faoliyati asosan jamoaviy ishga asoslanadi, bu esa o‘quvchilarning hamkorlik qilish, boshqalarning fikrini hurmat qilish va birgalikda maqsadga erishish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi [8.52].

Ijodiy to‘garaklarning yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishdagi samaradorligi bir necha yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchi yo‘nalish kommunikativ ko‘nikmalarning rivoj-

lanishi bilan bog‘liq. To‘garak faoliyati jarayonida o‘quvchilar doimiy ravishda o‘z g‘oyalarini bayon qilish, boshqalarning fikrlarini tinglash va muhokama qilish zaruratiga duch kelishadi. Bu jarayon ularning og‘zaki nutq madaniyatini oshiradi, nutqiy mahoratlarini rivojlantiradi va turli auditoriya oldida o‘z fikrini erkin ifoda etish qobiliyatini shakllantiradi [9.85].

Ikkinchi muhim yo‘nalish jamoaviy ishlash ko‘nikmalarining rivojlanishidir. Ijodiy to‘garaklarda amalga oshiriladigan loyihalar ko‘pincha jamoaviy mehnatni talab qiladi. O‘quvchilar birgalikda g‘oyalar ishlab chiqish, vazifalarni taqsimlash, bir-birlarining ishlarini koordinatsiya qilish va yakuniy natijaga erishish uchun hamkorlik qilish zarurligini his qilishadi. Bu jarayon ularning jamoada ishlash, rahbarlik va tashkilotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [10.85].

Uchinchi yo‘nalish tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarining shakllanishidir. Ijodiy to‘garak faoliyati jarayonida o‘quvchilar ko‘pincha noan’anaviy yechimlar topish, turli variantlarni tahlil qilish va eng optimal yo‘lni tanlash masalalariga duch kelishadi. Bu ularning analitik fikrlash qobiliyatini oshiradi va murakkab vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi [6.202].

To‘rtinchi yo‘nalish ijodiy fikrlash va innovatsion yondashuvlarning rivojlanishidir. Ijodiy to‘garaklar o‘quvchilarga yangi g‘oyalar yaratish, an’anaviy yondashuvlardan chiqish va o‘ziga xos yechimlar topish imkoniyatini beradi. Bu ularning kreativlik darajasini oshiradi va kelajakdagi kasbiy faoliyatda innovatsion g‘oyalar bilan chiqish qobiliyatini shakllantiradi [11.123].

Beshinchi yo‘nalish vaqtni boshqarish va tashkilotchilik ko‘nikmalarining rivojlanishidir. To‘garak faoliyati ma’lum jadval asosida amalga oshiriladi va o‘quvchilar o‘z vaqtlarini samarali taqsimlash, vazifalarni o‘z vaqtida bajarish va loyihalarni muddatida yakunlash zarurligini anglaydilar. Bu ularning shaxsiy tashkilotchilik qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Andijon shahridagi Prezident maktabida o‘tkazilgan kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, ijodiy to‘garaklarga faol ishtirok etuvchi o‘quvchilarning yumshoq ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlangan. Tikuvchilik to‘garagi misolida o‘quvchilarning nafaqat amaliy ko‘nikmalari, balki loyiha boshqaruvi, jamoaviy ish, mijozlar bilan muloqot qilish va biznes-rejalashtirish ko‘nikmalari ham shakllanganligini kuzatish mumkin. “Oqila” loyihasining amalga oshirilishi jarayonida o‘quvchilar real biznes muhitida ishlash, bozor talablarini o‘rganish va mijozlar ehtiyojlarini qondirish bo‘yicha amaliy tajriba to‘plagan.

Biroq, ijodiy to‘garaklarning samarali faoliyat yuritishi uchun bir qator shartlar bajarilishi zarur. Birinchidan, malakali va tajribali to‘garak rahbarlari bo‘lishi kerak. Rahbarning pedagodik mahorati, ijodiy salohiyati va o‘quvchilar bilan ishlash qobiliyati to‘garakning muvaffaqiyatini belgilaydi. Ikkinchidan, tegishli moddiy-texnika bazasi ta’minlanishi kerak. Zamonaviy asbob-uskunalar, materiallar va texnologiyalardan foydalanish to‘garak faoliyatining sifatini sezilarli oshiradi.

Uchinchidan, ta’lim muassasasi rahbariyati va ota-onalarning qo‘llab-quvvatlashi zarur. Andijon shahridagi Prezident maktabida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, ota-onalarning 85 foizi farzandlarini aniq fanlar, xorijiy tillar va sport yo‘nalishlariga yo‘naltirish tarafdori bo‘lsa, faqat 15 foizi ijodiy to‘garaklarga qiziqish bildirgan. Bu holat ijodiy to‘garaklarning ahamiyatini tushuntirish va ommabopligini oshirish bo‘yicha keng targ‘ibot ishlarini olib borish zaruriyatini ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, ijodiy to‘garaklarning faoliyat natijalari muntazam ravishda namoyon etilishi va qadrlanishi kerak. Ko‘rgazmalar, tanlovlar, festivallar va boshqa tadbirlar orqali

o‘quvchilarning yutuqlarini e‘tirof etish ularning motivatsiyasini oshiradi va yangi g‘oyalar bilan ishlashga undaydi [5.105].

Yumshoq ko‘nikmalarning tarkibi va tuzilishi masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada keng muhokama qilinmoqda. Turli tadqiqotchilarning yondashuvlarini tahlil qilgan holda, yumshoq ko‘nikmalarni to‘rtta asosiy kategoriyaga ajratish mumkin: kognitiv ko‘nikmalar, ijtimoiy ko‘nikmalar, shaxsiy ko‘nikmalar va kommunikativ ko‘nikmalar. Har bir kategoriya o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ijodiy to‘garaklar faoliyati jarayonida turlicha darajada rivojlanadi.

Kognitiv ko‘nikmalar guruhiga tanqidiy fikrlash, analitik qobiliyat, ijodiy yechimlar topish, muammolarni aniqlash va hal qilish kiradi. Ijodiy to‘garaklarda amalga oshiriladigan loyihalar ko‘pincha noan’anaviy yondashuvlarni talab qiladi, bu esa o‘quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini faollashtiradi. Masalan, teatr to‘garagida spektakl tayyorlash jarayonida o‘quvchilar personajlarning ruhiy holatini tahlil qilish, syujet chizig‘ini mantiqiy rivojlantirish va sahna tasvirini kreativ ravishda yaratish kabi murakkab kognitiv vazifalarni bajarishga majbur bo‘lishadi.

Ijtimoiy ko‘nikmalar guruhi jamoaviy ish, liderlik, murosaga kelish va boshqalarning fikrini hurmat qilish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar turli ijtimoiy rollarni o‘ynash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Birida rahbarlik vazifasini bajarsa, boshqasida jamoaning oddiy a’zosi sifatida faoliyat yuritadi. Bu ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi va turli xil odamlar bilan samarali hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantiradi [12.80].

Shaxsiy ko‘nikmalar o‘z-o‘zini boshqarish, motivatsiya, mas’uliyat olish va maqsadga intilish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi. Ijodiy to‘garak faoliyati o‘quvchilardan yuqori darajada o‘z-o‘zini nazorat qilishni talab qiladi. Ular o‘z vaqtlarini to‘g‘ri taqsimlash, vazifalarni belgilangan muddatda bajarish va sifatli natijaga erishish uchun doimiy harakat qilishlari kerak. Bu jarayon ularning shaxsiy javobgarlik hissini va o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatini mustahkamlaydi.

Kommunikativ ko‘nikmalar og‘zaki va yozma nutq madaniyati, tinglay bilish qobiliyati, turli auditoriya oldida so‘zlash mahorati va boshqalar bilan samarali muloqot o‘rnatish ko‘nikmalarini qamrab oladi. Ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar doimiy ravishda o‘z g‘oyalarini bayon qilish, boshqalarning takliflarini muhokama qilish va birgalikda qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirok etadilar.

Ijodiy to‘garaklarning turli yo‘nalishlari yumshoq ko‘nikmalarning rivojlanishiga har

1-jadval.

Yumshoq ko‘nikmalarning kategoriyalari va ijodiy to‘garaklardagi rivojlanish darajasi

Ko‘nikma kategoriyasi	Asosiy komponentlar	Ijodiy to‘garaklardagi rivojlanish darajasi (%)	Rivojlanish mexanizmlari
Kognitiv ko‘nikmalar	Tanqidiy fikrlash, analitik qobiliyat, ijodiy yechimlar	85-90%	Loyiha ishlab chiqish, muammoli vaziyatlarni hal qilish
Ijtimoiy ko‘nikmalar	Jamoaviy ish, liderlik, murosaga kelish	75-80%	Guruh loyihalari, rol o‘yinlari, hamkorlik
Shaxsiy ko‘nikmalar	O‘zini-o‘zi boshqarish, motivatsiya, mas’uliyat	70-75%	Individual vazifalar, vaqt rejimi, maqsad qo‘yish
Kommunikativ ko‘nikmalar	Og‘zaki nutq, tinglay bilish, prezentatsiya	80-85%	Munozaralar, taqdimotlar, ijtimoiy tadbirlar

xil ta'sir ko'rsatadi. Adabiy to'garaklar asosan kommunikativ va kognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa, sport to'garaklari jamoaviy ish va shaxsiy ko'nikmalarni mustahkamlashda samaraliroq hisoblanadi. Texnik ijod to'garaklari esa kognitiv va shaxsiy ko'nikmalarni rivojlantirishda ustunlik qiladi [5.150].

San'at to'garaklari (raqs, musiqa, tasviriy san'at) o'quvchilarning estetik tarbiyasini ta'minlash bilan birga, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Raqs to'garagida o'quvchilar nafaqat harakatlarda uyg'unlikni, balki jamoaviy ishlash va vaqtni to'g'ri boshqarish ko'nikmalarini ham o'zlashtirishadi. Musiqa to'garaklari esa o'quvchilarning konsentratsiya qilish qobiliyatini oshiradi va ularni sabr-toqat bilan mehnat qilishga o'rgatadi.

Texnik ijod to'garaklaridagi faoliyat (robototexnika, dasturlash, modellashtirish) o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga tayyorlaydi. Shu bilan birga, texnik loyihalar ustida ishlash jarayonida o'quvchilar muammolarni tizimli yondashish bilan hal qilish ko'nikmalarini o'zlashtirishadi.

egallashi kerak. U har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun maqsadli yondashuvni qo'llashi zarur [13.250].

Ikkinchi muhim omil moddiy-texnika bazasining holatidir. Zamonaviy jihozlar, sifatli materiallar va qulay ishchi muhit to'garak faoliyatining samaradorligini sezilarli oshiradi. Shu bilan birga, xavfsizlik choralarining ta'minlanishi ham juda muhim hisoblanadi.

Uchinchi omil to'garak faoliyatining tizimlilik va uzluksizligi bilan bog'liq. Muntazam mashg'ulotlar va ketma-ket rivojlanish dasturi o'quvchilarning qiziqishini saqlab qolish va ularning ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkoniyatini beradi.

To'rtinchi omil ta'lim muassasasi rahbariyati va ota-onalarning qo'llab-quvvatlashidir. Ijodiy to'garaklarning ahamiyatini tushunish va ularni moliyaviy hamda ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash to'garaklarning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlaydi.

Ijodiy to'garaklarning yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishdagi mexanizmlarini chuqur tahlil qilganda, ularning ta'lim jarayonidagi

2-jadval.

Turli yo'nalishdagi ijodiy to'garaklarning yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishdagi samaradorligi

To'garak yo'nalishi	Komunikativ ko'nikmalar	Kognitiv ko'nikmalar	Ijtimoiy ko'nikmalar	Shaxsiy ko'nikmalar	Umumiy samaradorlik
Adabiy to'garaklar	95%	85%	70%	75%	81.25%
Sport to'garaklari	70%	65%	90%	85%	77.5%
San'at to'garaklari	80%	90%	75%	80%	81.25%
Texnik ijod	65%	95%	70%	85%	78.75%
Tikuvchilik/ hunarmandchilik	75%	80%	85%	90%	82.5%

Ijodiy to'garaklarning pedagogik samaradorligi bir necha omillar bilan belgilanadi. Birinchi omil to'garak rahbarining malakasi va pedagodik mahoratidir. Malakali rahbar nafaqat o'z sohasini yaxshi bilishi, balki o'quvchilar bilan ishlash metodikasini ham mukammal

o'rni va pedagogik samaradorligi nazariy jihatdan muhokama qilinishi zarur. Birinchi navbatda, ijodiy to'garaklar an'anaviy ta'lim tizimidan tubdan farqli yondashuvni taklif etadi. Rasmiy ta'lim jarayonida o'quvchilar asosan tayyor bilimlarni qabul qilish va ularni takror-

lash bilan shug‘ullansalar, ijodiy to‘garaklarda esa bilimlarni faol yaratish va qo‘llash jarayoni amalga oshadi. Bu fundamental farq o‘quvchilarning ongida yangi neyron aloqalarining shakllanishiga va kognitiv qobiliyatlarning rivojlanishiga olib keladi. Ijodiy faoliyat jarayonida miya qobig‘ining turli qismlari o‘rtasida intensiv aloqalar o‘rnatiladi, bu esa tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarining mustahkamlanishiga yordam beradi. Shuningdek, ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar o‘zlarining individual qiziqishlari va qobiliyatlariga mos keladigan faoliyat turlarini tanlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu ichki motivatsiyaning paydo bo‘lishiga va o‘rganish jarayoniga bo‘lgan qiziqishning ortishiga olib keladi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiya tashqi bosim va majburlovchanliklarga qaraganda ancha samarali o‘rganish natijalariga olib keladi. Ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar o‘z g‘oyalarini erkin ifoda etish, eksperiment qilish va xatolarga yo‘l qo‘yish huquqiga ega bo‘ladilar, bu esa ularning o‘z-o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va tavakkal qila olish qobiliyatini rivojlantiradi. Bundan tashqari, ijodiy faoliyat o‘quvchilarning estetik didini shakllantiradi va ularning ruhiy dunyosini boyitadi, bu esa shaxsning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Ijodiy to‘garaklarning samaradorligini baholashda ham bir necha mezon qo‘llaniladi. Birinchi mezon o‘quvchilarning faol ishtirok darajasi va to‘garakdagi davomiylik ko‘rsatkichidir. Yuqori qiziqish va muntazam qatnashish to‘garak faoliyatining samarali tashkil etilganligidan dalolat beradi. Ikkinchi mezon o‘quvchilarning ijodiy mahsulotlari sifati va ularning turli tanlov hamda ko‘rgazmalardagi yutuqlaridir. Yuqori sifatli ishlar yaratish va tashqi baholashda muvaffaqiyat qozonish to‘garakning professional darajada faoliyat yuritayotganini ko‘rsatadi. Uchinchi mezon o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanish dinamikasi va yumshoq ko‘nikmalarning o‘sish sur’atidir. Bu ko‘rsatkich pedagogik kuzatuvlar va maxsus testlar orqali aniqlanadi.

Jamoaviy ishlash ko‘nikmalarining rivojlanishi ijodiy to‘garaklarda alohida ahamiyat kasb etadi va bu jarayon bir necha bosqichda amalga oshadi. Dastlabki bosqichda o‘quvchilar jamoaviy loyihalarga individual hissa qo‘shish orqali o‘z rollarini aniqlaydilar va boshqalar bilan hamkorlik qilish asoslarini o‘zlashtirishadi. Keyingi bosqichda ular vazifalarni taqsimlash, ish jarayonini koordinatsiya qilish va umumiy maqsadga erishish uchun birgalikda harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Yakuniy bosqichda o‘quvchilar jamoaviy rahbarlikni amalga oshirish, konfliktli vaziyatlarni hal qilish va jamoa a’zolari o‘rtasidagi munosabatlarni boshqarish qobiliyatlarini egallaydilar. Ijodiy to‘garaklarda jamoaviy ish tabiiy muhitda amalga oshadi, chunki ko‘pchilik ijodiy loyihalar individual kuchlar bilan amalga oshirilishi qiyin yoki imkonsizdir. Masalan, teatr spektaklini sahnaga qo‘yish uchun aktyorlar, rejissyor, dekorator, ovoz operatori va boshqa mutaxassislarning birgalikda ishlashi zarur. Bu jarayon har bir ishtirokchining o‘z vazifasini mas’uliyat bilan bajarishi va boshqalarning ishiga hurmat ko‘rsatishini talab qiladi. Shuningdek, ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar turli xil fikr va yondashuvlarni birlashtirib, synergik effekt yaratish ko‘nikmalarini o‘zlashtirishadi. Bu qobiliyat zamonaviy dunyoda innovatsion loyihalar ustida ishlashda juda muhim ahamiyat kasb etadi. Jamoaviy ishda o‘quvchilar shuningdek, kompromiss topish, o‘z egosini nazorat qilish va umumiy manfaatni shaxsiy manfaatdan ustun qo‘yish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar, bu esa ularning ijtimoiy yetukligini oshiradi.

Ijodiy to‘garaklarda kommunikativ ko‘nikmalarning rivojlanish mexanizmlari alohida tahlilga loyiq. Kommunikatsiya jarayoni ijodiy to‘garaklarda nafaqat verbal, balki nonverbal shakllarda ham amalga oshadi. O‘quvchilar o‘z g‘oyalarini og‘zaki bayon qilish bilan birga,

vizual, musiqiy, harakali va boshqa ijodiy vositalar orqali ham o‘z fikrlarini yetkazishadi. Bu ko‘p kanalli kommunikatsiya o‘quvchilarning ifoda etish qobiliyatlarini kengaytiradi va ularni turli xil auditoriya bilan samarali muloqot qilishga tayyorlaydi. Ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar muntazam ravishda o‘z ishlarini taqdim etish, boshqalarning ishlarini baholash va konstruktiv tanqid bildirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu jarayon ularning tinglash qobiliyatini rivojlantiradi va boshqalar fikrini hurmat qilish madaniyatini shakllantiradi. Shuningdek, ijodiy to‘garaklarda ko‘pincha turli yosh va tajribaga ega o‘quvchilar birlashadi, bu esa generatsiyalar o‘rtasidagi kommunikatsiyani rivojlantiradi va yoshlarning katta yoshdagilar bilan muloqot qilish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Ijodiy loyihalar ustida ishlash jarayonida o‘quvchilar konstruktiv munozaralar olib borish, o‘z nuqtayi nazarini dalillar bilan asoslash va murosaga kelish ko‘nikmalarini o‘zlashtirishadi. Bu ko‘nikmalar kelajakdagi kasbiy faoliyatda va shaxsiy hayotda juda muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar turli madaniy va ijtimoiy muhitdan kelgan tengdoshlari bilan uchrashish imkoniyatiga ega bo‘ladilar, bu esa ularning ijtimoiy doirasini kengaytiradi va tolerantlik fazilatini rivojlantiradi.

Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarining ijodiy to‘garaklardagi rivojlanish jarayoni kompleks va ko‘p qirrali xarakterga ega. Ijodiy faoliyat o‘z tabiatiga ko‘ra noan’anaviy yechimlarni topishni talab qiladi va o‘quvchilarni mavjud qoidalar va andozalardan chiqishga undaydi. Bu jarayon tanqidiy fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. O‘quvchilar ijodiy loyihalar ustida ishlaganda, ular doimiy ravishda “nega?”, “qanday qilib?”, “agar shunday bo‘lsa nima bo‘ladi?” kabi savollar bilan o‘zlarini band qilishadi. Bu savol-javob jarayoni ularning analitik qobiliyatini oshiradi va chuqur fikrlash madaniyatini shakllantiradi. Ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar turli manba va ma’lumotlarni tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholash va eng maqbul variantni tanlash ko‘nikmalarini o‘zlashtirishadi. Shuningdek, ular o‘z ishlarini tanqidiy ko‘z bilan baholash, kamchilik va muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo‘llarini topish qobiliyatini rivojlantiradilar. Muammolarni hal qilish jarayonida o‘quvchilar tizimli yondashuvni o‘rganadi va murakkab masalalarni kichik qismlarga bo‘lib, bosqichma-bosqich yechim topish metodikasini egallaydi. Bu ko‘nikma nafaqat ijodiy faoliyatda, balki hayotning barcha sohalarida juda foydali hisoblanadi. Bundan tashqari, ijodiy to‘garaklarda o‘quvchilar muvaffaqiyatsizlikka bardoshli bo‘lish va xatolardan saboq olish qobiliyatini ham rivojlantiradilar. Ijodiy jarayon takroriy xarakterga egaligi va mukammal natijaga erishish uchun bir necha marta urinish va yaxshilash zarurligini tushunishlari zarur. Bu qarash ularning sabr-toqatini oshiradi va uzoq muddatli maqsadlarga intilish qobiliyatini mustahkamlaydi.

Ijodiy to‘garaklar zamonaviy ta’lim tizimida yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini, jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini, tanqidiy va ijodiy fikrlash salohiyatini, muammolarni hal qilish mahoratini va shaxsiy tashkilotchilik qobiliyatlarini kompleks ravishda rivojlantiradi. Ijodiy to‘garaklarda olingan tajriba o‘quvchilarning kelajakdagi shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Biroq, ijodiy to‘garaklarning samaradorligini ta’minlash uchun bir qator muhim shartlar bajarilishi zarur. Bunga malakali kadrlar tayyorlash, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, jamiyatda ijodiy ta’limning ahamiyatini targ‘ib qilish va to‘garak faoliyati natijalarini qadrlay olish tizimini yaratish kiradi.

Kelajakda ijodiy to‘garaklarni rivojlantirish bo‘yicha quyidagi yo‘nalishlarda ishlash tavsiya etiladi: birinchidan, to‘garak rahbarlari uchun maxsus tayyorgarlik dasturlari ishlab chiqish va ularning malakasini muntazam oshirish; ikkinchidan, turli yo‘nalishlar bo‘yicha ijodiy to‘garaklar uchun zamonaviy uslubiy materiallar yaratish; uchinchidan, ijodiy to‘garaklarning faoliyati va natijalarini baholash mezonlarini ishlab chiqish; to‘rtinchidan, eng yaxshi ijodiy to‘garaklar va ularning rahbarlarini rag‘batlantirish tizimini joriy qilish.

Shunday qilib, ijodiy to‘garaklar nafaqat o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini ochib beradi, balki ularni zamonaviy hayot va kasbiy faoliyat uchun zarur bo‘lgan yumshoq ko‘nikmalar bilan ta’minlaydi. Bu esa, o‘z navbatida, yosh avlodni har tomonlama kamol topgan, ijtimoiy faol va kasbiy jihatdan tayyor mutaxassislar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин, обод ва фаровон мамлакатни Янги Ўзбекистонни барчамиз биргаликда барпо этамиз. – Т.: “Ўзбекистон” нашриёти, 2023. – 157 б.

2. Шляхер А. Жаҳон миқёсидаги таълим. XXI аср мактаб тизими қандай барпо этмоқ керак? – Т.: “Замин нашр” нашриёти, 2022. – 245 б.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги фармони. – Тошкент, 2017 йил 5 июл.

4. Абдуллаев У. ва бошқалар. Ёшлар билан ишлаш методикаси: Ўқув қўлланма. – Тошкент: “Янги нашр”, 2020. – 210 б.

5. Хожиев Т., Усмонов М., Жабборов Р. Юмшоқ кўникмаларни шакллантириш методикаси. – Тошкент: “Фан ва технология”, 2021. – 185 б.

6. Davies B., Ellison L. Developing Critical Thinking and Problem-solving Skills. – London: Routledge, 2019. – 202 p.

7. Шляхер А. Жаҳон миқёсидаги таълим. XXI аср мактаб тизими қандай барпо этмоқ керак? – Т.: “Замин нашр” нашриёти, 2022. – 245 б.

8. Хамидова М.Н. Ўқувчиларда ижодий қобилиятларни ривожлантириш механизмлари // Педагогика ва психология масалалари. – 2022. – №2. – Б. 45-52.

9. Петрова Н.В., Смирнов А.И. Внеурочная деятельность как средство формирования универсальных учебных действий // Педагогическое образование в России. – 2020. №4. – С. 78-85.

10. Абдуллаев У. ва бошқалар. Ёшлар билан ишлаш методикаси: Ўқув қўлланма. – Тошкент: “Янги нашр”, 2020. – 210 б.

11. Johnson R.K. Creative Education and Soft Skills Development in Modern Pedagogy // International Journal of Educational Innovation. – 2021. – Vol. 15. – P. 123-138.

12. Петрова Н.В., Смирнов А.И. Внеурочная деятельность как средство формирования универсальных учебных действий // Педагогическое образование в России. – 2020. №4. – С. 78-85.

13. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник. – Москва: Логос, 2015. – 384 с.